

Mâün süresi

san Tipleri (bk. bibl.) ve Kutbettin Ekin-ci'nin *Mâün Suresi Tefsiri* (yüksek lisans tezi, 1979, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) adlı eserleriyle Harris Birkeland'ın "The Interpretation of Surah 107" başlıklı makalesi (bk. bibl.) zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XXX, 200-206; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Haydarâbâd 1344, II, 214; Vâhidî, *Esbâbü'n-nü-zûl*, Kahire 1379/1959, s. 260; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), IV, 290; İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-me-sîr*, IX, 244; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, XXXII, 111-116; Kurtubî, *el-Câmi'*, XX, 210-215; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-menşûr*, Beyrut 1403/1983, VIII, 644; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, XXX, 241-244; Elmalılı, *Hak Dini*, IX, 6162-6171; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul 1991, XI, 113-121; M. Fatih Kesler, *Kur'an-ı Kerim'de (Mâün ve Keşer Sûrelerinde) İnsan Tipleri*, Ankara 1995, s. 20-64; Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an* (trc. Muhammed Han Kayanî v.dğr.), İstanbul 1996, VII, 253-261; M. İzzet Derveze, *et-Tefsirü'l-Hadis: Nüzul Sırasına Göre Kur'an Tefsiri* (trc. Şaban Karataş), İstanbul 1997, I, 191-194; H. Birkeland, "The Interpretation of Surah 107", *StI*, IX (1958), s. 13-29.

KÂMİL YAŞAROĞLU

MAÛNET
(المعونة)

Herhangi bir mümine yardımcı olmak üzere Allah tarafından yaratılan olağan üstü durumlar anlamında terim (bk. HÂRİKULÂDE).

MAURITIUS
(bk. MORİTUS).

MAVERA

1976-1990 yılları arasında çıkan aylık edebiyat dergisi.

Aralık 1976 – Haziran 1984 arasındaki ilk doksan bir sayısı Ankara'da, daha sonra İstanbul'da yayımlanan derginin kurucuları Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Mehmet Âkif İnan, Aladdin Özdenören ve Ersin Gürdoğan'dır. Bazı özel sayılarının birkaç ay birleştirilerek, 96. sayının iki aylık olarak (Kasım-Aralık 1984) yayımlanması dışında genelde düzenli bir neşir seyri olmuştur. Dergi 1990 yılına kadar yayımını sürdürmüş, ardından kapanmıştır (görülebilir son sayı Ağustos 1990'da çıkan 164. sayıdır).

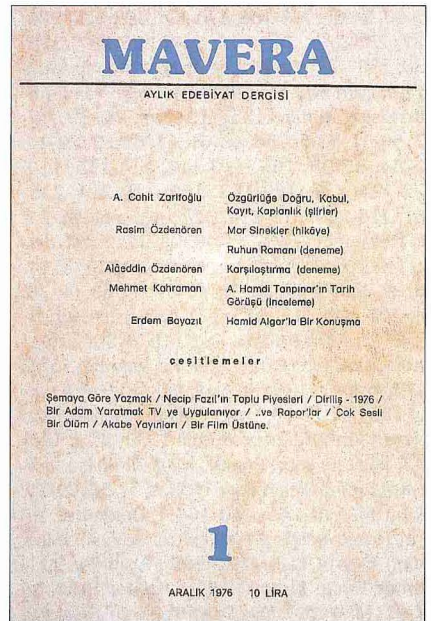
Mavera'nın ilk sayısında kurucular adına Rasim Özdenören'in kaleme aldığı "Mavera" başlıklı yazıda önce "mâverâ" kelimesinin anlamı üzerinde durulmuş, kelimenin bilginin deneysel olmayıp sezgisel olduğunu ifade eden felsefî bir görüşü de içine aldığına dikkat çekilmiş ve edebiyatın, amacı kendinden ibaret olan bir çalışma alanı olarak görülmediği belirtilmiştir. Çıkış amacı ise "son birkaç on yıldır çok büyük aşamalardan geçerek bugün reddi mümkün olmayan bir düzeye ulaşan yerli düşüncemizin edebiyatına yeni açılımlar getirmek" olduğu ifade edilmiş, "Mavera, bir yaşama biçimi halinde öz uygarlığımızı yeniden yürürlüğe koyma davasını güdenlerin edebiyat alanındaki bir buluşma yeridir" denilmiştir (nr. 1, Aralık 1976, s. 46).

Dergiye yön verici isimler, sahip çıktıkları yerli düşünce anlayışını ve Batılı yazarları da izleyerek kazandıkları modern edebiyat zevkiyle biçimlendirdikleri orijinal ürünler ortaya koymuşlardır. Bu açıdan bakılınca şiir ve hikâyelerin yanında ilk sayılardan itibaren yayımlanmaya başlanan Cahit Zarifoğlu'nun "Yaşamak" başlıklı günlükleriyle Rasim Özdenören'in derginin fikrî arka planını veren, ortaya koydukları edebiyatın teorisine ilişkin yazıları önemli çalışmalardır. Edebiyatla uygarlık arasındaki paralelliğe dikkat çekilen "Ruhun Romanı", "Ruhun Malzemeleri", "Aşkın Edebiyat", "Malzemenin Ruh" gibi başlıklar taşıyan bu yazılarda Rasim Özdenören "İslâmî edebiyat" kavramı üzerinde de durarak ilgi çekici yorumlar yapmıştır. Bu yazılarda klasik İslâm edebiyatı ürünleriyle çağdaş İslâmî duyarlıklı yazarların eserleri karşılaştırılmakta, bugünkülerin, konusundan yazarlarının eleştiri

tirici tavrına kadar birçok bakımdan o dönem eserlerinden farklı olacağı ifade edilmekte, klasik edebiyatla bugünkü edebiyat arasında mukayese yaparken de eserin muhtevası yerine yazarın yazıya yansıyan İslâmî tavrına bakmanın daha anlamlı olacağı belirtilmektedir ("Yazarın Tavrı Önemlidir", *Mavera*, nr. 8, Temmuz 1977). Dergide daha çok kavramlardan yola çıkarak yazdığı yazılarda yeni fikrî ayrıştırmalar yaptığı görülen Rasim Özdenören'in gelenek kavramını yorumladığı, dile bakış açılarını izah ettiği ve kendileri hakkındaki bazı polemiklere cevap vermek üzere yazdığı yazılar da bu bağlamda anılması gereken çalışmalardır.

Dergide şiir, hikâye, günlük, deneme, eleştiri türündeki ürünlerin yanında farklı kişilerle yapılmış konuşmalara, edebiyat, sanat, kültür, politika konularındaki açık oturumlara da yer verilmiş, bu açık oturumlarda edebiyatta evrensellik ve yerellik, çağdaşlık kavramı, siyaset ve sanat, millî sinema, mimari, hat sanatı ve hikâye sanatı gibi konular tartışılmıştır. İlk sayıdan başlayarak derginin gövdesini oluşturan ana bölümden sonra yer alan "Çeşitlemeler" kısmında edebiyat ve sanatın aktüel konu ve olaylarına değinilmiştir. 17. sayıdan itibaren Cahit Zarifoğlu bu kısımda açtığı "Okuyucularla" sayfalarında, gelen mektupları değerlendirmiş,

Mavera'nın ilk sayısının kapağı

kendine has üslûbuyla bu sayfaları derginin merakla okunan bir bölümü haline getirmiştir.

İlk yıllarda hemen bütünü sanat ve edebiyata ayrılan dergide zamanla aktüel ve politik konular da yer tutmaya başlamış, İslâm dünyasında olup bitenlere geniş yer ayrılmıştır. Böylece kalabalık bir okuyucu kesimine hitap etmeye başlayan derginin tirajı dört beş binlere doğru yükselmiş, bazı yazarlarının da katıldığı bir Afganistan seyahatinden sonra renkli orijinal fotoğraflar kullanılarak hazırlanan ve iki baskı yapan "Afganistan Özel Sayısı"yla (nr. 62, Ocak 1982) tiraj 10.000'e ulaşmıştır.

Ölümleri dolayısıyla Fethi Gemuhluoğlu (nr. 12, Kasım 1977), Necip Fazıl Kısakürek (nr. 80-82, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983) ve Cahit Zarifoğlu (nr. 129, Eylül 1987) için özel sayılar hazırlayan derginin 46. sayısı "Hikâye", birleşik 92-95. sayıları "Tasavvuf Özel Sayısı" olarak çıkmıştır. Televizyon kültürü üzerine geniş bir fikrî yelpazeden isimlerin katılımıyla gerçekleştirilen soruşturma 71. sayıda yayımlanmıştır.

Başlangıçta çeviriden çok yazarlarının ürünlerine dayanan bir dergi olması kararlaştırılan *Mavera* yayımladığı üç dört çeviri yazı dışında uzun süre bu ilkesine bağlı kalmış, derginin geçmişi sayılarının değerlendirildiği 100. sayıdan sonra Thomas S. Eliot ve Ezra Pound'la yapılmış uzunca iki konuşmanın çevirisi 101 ve 108. sayılarda çıkmıştır. Derginin bu döneminde Bilge Karasu ile sanatı üzerine yapılmış bir konuşma ve "Kapitalistleşme Sürecinde Edebiyat Dergileri" konulu bir soruşturma, "İnsan-Makine İlişkileri" ile Sezai Karakoç'un "Fecir Devleti" şiiri üzerine yapılan oturumlar bulunmaktadır. Dil konusunda süregelen tartışmalara taraf olmayacağı belirtilen dergide orta bir yol izlenmiştir.

Çekirdek kadroyu oluşturan ve daha önce *Diriliş*, *Edebiyat* gibi dergilerde de yazmış olan kurucu yazarların yanı sıra aralarında Osman Sarı, İsmail Kılıçoğlu, Mehmet Maraşlıoğlu, Mehmet Kahraman, Mehmet Atilla Maraş, Kadir Tanır, Atasoy Müftüoğlu, Bahri Zengin gibi isimlerin de bulunduğu çok sayıda yazarın katkılarıyla yayımına devam eden *Mavera*'da 40'lı sayılardan itibaren Mustafa Çelik, Recep Seyhan, Ramazan Dikmen, Adnan Tekşen, Âlim Kahraman, Ali Haydar Haksal, Mustafa Özçelik, Osman Özcan gibi isimlerden oluşan yeni bir yazarlar kuşağı belirlemeye başlamıştır. Mehmet

Ocaktan, Alaeddin Soykan, Mustafa Ruhi Şirin, Necmettin Turinay, Fehmi Kuru, Mehmet Çağlar, Meral Maruf, Seyfettin Ünlü, Ömer Lekesiz, İlhan Kutluer, Osman Bayraktar, İhsan Işık dergide ürünleriyle görülen diğer belli başlı isimlerdir. Ayrıca Hasan Aycin çizgileriyle, Özkul Eren hazırladığı kapak desenleriyle dergiye katılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vedat Günyol, *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, İstanbul 1986, s. 79; Rasim Özdenören, "Demek ki Yüz Ayı Geride Bırakmışız", *Mavera*, IX/100, İstanbul 1985, s. 4-11; Âlim Kahraman, "Erdem Bayazıt'la *Mavera* Dergisi ve Akabe Yayınları Çevresinde", a.e., s. 12-19; İlyas Mollaoğlu, "Mavera Üzerine Âlim Kahraman'a İki Soru", *İlim ve Sanat*, sy. 10, İstanbul 1986, s. 7; "Mavera", *TDEA*, VI, 163-164.

ÂLİM KAHRAMAN

MÂVERÂÜNNEHİR

(ما وراء النهر)

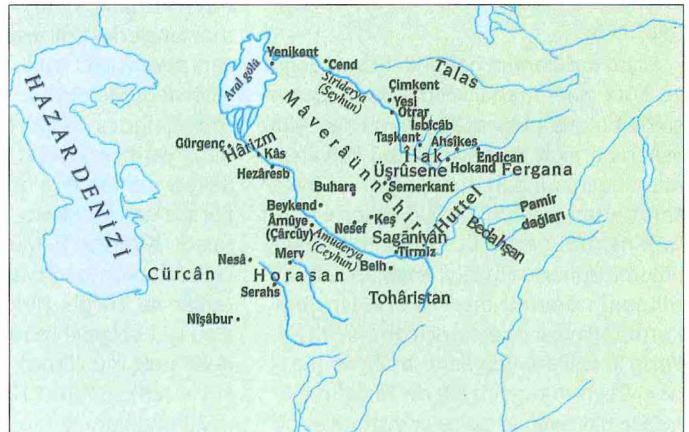
Ceyhun nehrinin
kuzey ve doğusunda kalan bölgeye
İslâm tarihçi ve coğrafyacıları
tarafından verilen isim.

Orta Asya'ya yönelik İslâm fütuhatından sonra Arapça kaynaklarda Ceyhun nehrine (Amuderya / Oxus) izâfeten "nehirin öte tarafında bulunan bölge" anlamında kullanılmıştır. İran, Çin, Yunan ve Arap kaynaklarında Turanî ve İranî kavimler arasında sınır olarak kabul edildiği bildirilen Ceyhun nehrine eski Türkler'in Ögüz adını verdikleri kaydedilmektedir (Günaltay, IV, 36), Mâverâünnehir tabiri IX. (XV.) yüzyıldan itibaren Farsça kaynaklarda kullanılmaya başlanmıştır. Arapça metinlerde Mâverâü'l-Ceyhûn ya da Haytal, Batı kaynaklarında Transoxiana (Transoxania) diye anılan bölgeye bazı Türk müellifleri Çay-ardı adını vermişlerdir (Esin, s. 152),

Modern dönemde Mâverâünnehir, Ceyhun ile Seyhun nehirleri arasında kalan yaklaşık 660.000 km²'lik coğrafi bölgeyi ifade etmek için kullanılmaktadır.

Bölgenin doğu ve kuzey sınırları İslâm hâkimiyetinin genişlemesine paralel olarak değişmiştir. Mâverâünnehir'in hangi şehir ve bölgeleri kapsadığı konusunda bilgi veren Arap coğrafyacılarından İstahrî güneyde Ceyhun nehriyle sınırlanan bölgenin Buhara, Semerkant, Soğd toprakları, Üşrüsene (Uşrusana), Şâş (Taşkent), Fergana, Keş (Kiş), Nesef (Nahşeb), Sagâniyân (Çaganiyân), Huttal (Huttalân), Tirmiz, Guvâziyân, Ahsîkes, Hârizm, Fârâb, İsbîcâb, Talas, İlak ve Hucend'i kapsadığını; İbn Havkal doğusunda Pamir, Reşt ve düz bir çizgi üzerinde Huttal'e sınır Hint topraklarının, batısında Taraz'dan itibaren batıya doğru Bârâb (Fârâb), Sütcent, Semerkant'a tâbi Soğd, Buhara ve tâbi yerler, Hârizm ve Hârizm denizine (Aral gölü) kadar yay halindeki bir çizgi üzerinde Oğuzlar ve Karluklar ülkesinin kuzeyinde Fergana'nın doğu ucundan Taraz'a kadar uzanan düz bir çizgi üzerindeki Karluk topraklarının, güneyinde ise Bedahşan ve Hârizm denizine kadar düz bir çizgi üzerinde Ceyhun nehrinin yer aldığını ve Huttal'in de Mâverâünnehir'e dahil olduğunu kaydeder. Mes'ûdî, Mâverâünnehir'in de içinde bulunduğu geniş topraklara Kuşan adını verir. Ebû'l-Fidâ ve Kalkaşendî gibi Arap tarihçi ve coğrafyacıları Turan topraklarının üç büyük bölgeden meydana geldiğini, bunlardan birinin Mâverâünnehir ve Türkistan olduğunu belirtirler.

Mâverâünnehir, ilk fetih yıllarından itibaren idarî açıdan Horasan'ın bir parçası olarak kabul edilmiştir. Ancak III. (IX.) yüzyılda Sâmanîler döneminde bölgenin Horasan'dan ayrı ve özel bir statüye sahip olduğu görülmektedir. Klasik dönem-

Mâverâünnehir
bölgesi